

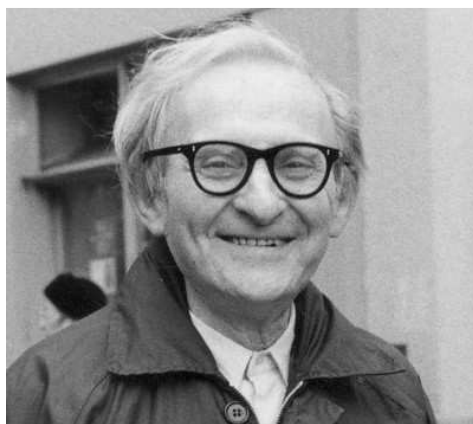
100 éve született Mérei Ferenc

Egy másképp kommunista pszichológus

A pszichodráma magyarországi meghonosítója, a csoportdinamika, a szociometria művelője, a „közösségek rejtett hálózatának” térképezője ma lenne száz éves. Az ország leghíresebb gyermekpszichológusa, a szabadelvű marxistává lett, ám éppen a kommunizmus alatt meghurcolt Mérei Ferenc mindig úgy gondolta, hogy amit művel, az sem nem tudomány, sem nem művészet, hanem mindkettővel felérő külön műfaj.

Mérei Ferenc, az éppen ma száz éve, 1909. november 24-én született pszichológus és pedagógus tíz éves volt a Tanácsköztársaság idején, amikor egy ízben gyereknyaraltatáson vett részt, s a kerítésen át hazaszökött. Amikor, ismét a kerítésen át, visszamászott, s egy vigyázónő elfogta és megkérdezte, miért a kerítésen ment ki, miért nem a kapun át, ő azt válaszolta: „Hát a kapun? Ott áll egy katona”. A vigyázónő, aki meg is simogatta, erre „azt mondta, hogy a katona az a városra vigyáz, nem rád.” Mérei az esetet 11 évvel később megírta a Párizsi Munkás című lapban, 1972-ben pedig egy Szilágyi Jánosnak adott rádióinterjúban úgy emlékezett rá: „Ez eldöntötte a viszonyomat a Tanácsköztársasághoz, az ethoszához, a moralitásához, eldöntötte a kapcsolatomat Magyarországgal, és nagyon belejátszhatott abba, hogy én úgy tíz évvel később gyermekpszichológus lettem.”

Az lett, mégpedig Magyarország leghíresebb gyermekpszichológusa, akinek egyik tanítványával, Binét Ágnessel közösen írt *Gyermeklélektan* című könyve, valamint a szintén vele kettesben írt *Ablak-Zsiráf* című, kisiskolásoknak szóló lexikona számos kiadást megért bestsellerek lettek. Az utóbbit, az *Ablak-Zsiráf*ot néhány kiadás óta a Mérei-tanítvány gyermekpszichológus, Fischer Eszter bővíti, írja tovább. Mérei már 28 éves korában írt *A gombozó gyermek* című írásában egyértelműen a gyermek autonómiája, s a közösség együttes élményének jelentősége felől közelítette meg tárgyát: „A gombozás olyan vívmánya a gyermeki társadalomnak, amelyet természetes állapotban fenntart, és a felnőttek minden üldözésétől megvéd, még akkor is, ha gombjait a szemébe dobják, vagy ha a gombpálya céljaira ideális ebédlőasztalról a majdnem alkalmatlan konyhaasztalra számúzik.”

Mérei Ferenc

Méreiének a háború után írt könyvei, *A gyermek világnézete* (1945), *Az együttes élmény* (1947) és a *Gyermektanulmány* (1948) nemcsak gyermeklélektanról, hanem pedagógiáról is szóltak, illetve a közös gyermektudományról, a pedagógiáról. Igaz, egy 75. születésnapján adott interjúban elismerte: „Bár a pszichoterápiában nem vállalom a pedagógiai orientációt, mégis ezt csinálom, mert ez vagyok. akármit akarok csinálni, mindig pedagógus vagyok.”

Azt az iskolát, amely jogelődjének, a Székesfővárosi Lélektani Intézetnek Mérei Ferenc 1945 és 1948 között az igazgatója volt; s ahol egyes tanítványai szerint amúgy is gazdag életművének talán legtermékenyebb időszakát töltötte, tavaly szeptember óta Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Intézetnek (MFPI) nevezik, s elsősorban pedagógus-továbbképzéssel, szaktanácsadással, pályaválasztási tanácsadással, toleranciára

neveléssel, agresszió-megelőzéssel és a speciális nevelési igényű gyerekek pedagógiájával foglalkoznak benne. A múlt héten Mérei-émléknapot tartottak ott, valamint az ugyancsak a Vas utcában lévő Ódry színpadon. Az intézet udvarán Demszky Gábor Mérei-szobrot leplezett le. A MFPI honlapja is foglalkozik Méreivel, [életrajza például itt olvasható](#). Az egymás utáni előadásokban és workshopokon Mérei életművét elemezték. Ami – ezt ő maga mondta – az életét rajzolja ki. A már idézett rádióinterjúban úgy fogalmazott: „Tulajdonképpen minden művem – beleértve az úgynevezett tudományos műveket is – az önéletrajzom volt.”

Utólag hálás volt a sorsnak, hogy a numerus clausus miatt kényszerűségből Párizsban járhatott egyetemre, ahol – elsősorban tanára, Henri Wallon hatására – a gyermeklélektan kezdte érdekelni, és ahol szabadságelvű baloldali, marxistává lett. De nem olyan marxistává, aki másokat időnként börtönbe juttat, hanem olyanná, akit mások időnként börtönbe zárnak. Egyszer már a párizsi diákévek alatt is letartóztatták, amikor Mák elvtárs néven a francia kommunista pártban mozgalmi munkát végzett, ki is utasították Franciaországból, ám ő titokban visszatért. 1942-ben munkaszolgálatra vezényelték, a keleti frontra került, ott azonban átszökött a frontvonalon, beállt a Vörös Hadseregbe, s mint szovjet tiszt érkezett haza.

1949-ig a tudományos tekintélye felfelé ívelt, 1949-ben a tanítók tanításában elért eredményeiért még Kossuth-díjat kapott, de aztán hirtelen támadás indult az általa képviselt „burzsoá áltudomány”, a gyermekközpontú tudomány, a pedológia ellen. Kizárták a pártból, elbocsátották az állásából, attól kezdve fordításokból élt.

A forradalom idején, október 25-e és november 4-e között az ELTE BTK Egyetemi Forradalmi Diákbizottságának tanár vezetője volt. November 4. után részt vett a szellemi ellenállásban, a letartóztatottak családtagjainak támogatásában. Őt magát végül 1958 októberében tartóztatták le, és 1959 áprilisában ítélte tíz év börtönbüntetésre a Mérei-per elsőrendű vádlottjaként a Legfelsőbb Bíróság népbírói tanácsa, „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetéséért”. Az 1963-as amnesztiával szabadult. Nem lett volna Mérei, ha a börtönben ne dolgozott volna. Lélektani naplóját ott írta wc-papírra, és csempészte ki a börtönből.

A pszichodráma magyarországi meghonosítója, a csoportdinamika, a szociometria művelője, a „közösségek rejtett hálózatának” térképezője szociálpszichológus is volt és gyermekpszichológus is, és persze pedológus, és sorolhatnánk még foglalkozásokat, de a kérdés megmaradna: miféle dolog is az, amivel csoportterápiáin, megbeszélésein foglalkozott? Mérei Ferenc ugyanis úgy gondolta, hogy amit művel, az voltaképpen sem nem tudomány, sem nem művészet, hanem valami ezekkel egyenlő, de harmadik minőség.

Gerlóczy Ferenc